

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA VA CHORVACHILIKNI
RIVOJLANTIRISH QO'MITASI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI NUKUS
FILIALI**

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro
ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari**

TO'PLAMI

13-noyabr 2025-yil

СБОРНИК материалов

**международной научно и научно-технической конференции на тему
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**

13 ноября, 2025 г

**International scientific and scientific-technical conference
"ACTUAL PROBLEMS OF VETERINARY MEDICINE AND LIVESTOCK
AND THEIR SOLUTIONS"**

November 13, 2025

NUKUS-2025

“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”
Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari [Matn]: to‘plam / Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali. – Nukus: “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025. – 389 b.

Anjuman tashkiliy qo‘mitasi

Tashkiliy qo‘mita raisi: Esimbetov Adilbay Tlepovich, b.f.d., professor;

Tashkiliy qo‘mita raisi muovini: Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, v.f.n.;

Tashkiliy qo‘mita kotibi: Rozumbetov Kenjabek Umar og‘li, b.f.f.d.;

D. Bazarbayeva – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida katta o‘qituvchisi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Tashkiliy qo‘mita a‘zolari:

Sh. Jabbarov – O‘zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, veterinariya fanlari doktori, professor.

X. Yunusov – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

M. Y. Karpuxin – Ural davlat agrar universitetining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, agrar fanlar doktori, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

N. G. Malkov – N. F. Vereshagin nomidagi Vologda davlat sutchilik akademiyasi rektori, texnika fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

A. Abdurasulov – Qirg‘iziston Respublikasi O‘sh davlat universiteti “Veterinariya meditsinasi va biotexnologiyasi” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, professor. (Qirg‘iziston Respublikasi)

R. Miqtibayeva – Qozog‘iston milliy agrar tadqiqot universiteti “Mikrobiologiya va virusologiya” kafedrasida professori, veterinariya fanlari nomzodi. (Qozog‘iston Respublikasi)

S. Mirzakulov – Olmaota texnologiya universiteti “Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi” kafedrasida professori, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent. (Qozog‘iston Respublikasi)

Q. Atanazarov – O‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari, biologiya fanlari nomzodi, dotsent.

A. Mambetnazarov – Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash bo‘limi boshlig‘i, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent.

A. Kaniyazov – “Veterinariya va zootexnologiya” fakulteti dekani, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

X. Mamatov – “Zootexnologiya” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

R. Turg‘anbayev – “Zootexnologiya” kafedrasida professori, agrar fanlar doktori

A. Kamalova – “Veterinariya meditsinasi va farmakologiyasi” kafedrasida mudiri, veterinariya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

P. Xojalepesov – “Iqtisodiyot va gumanitar fanlar” kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

R. Rzaev – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida mudiri, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Ushbu to‘plam O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 27-dekabrda 490-son buyrug‘i bilan oliy ta‘lim tashkilotlari hamda ilmiy tashkilotlarda 2025-yilda o‘tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpoziumlar, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlar ro‘yxati 2-ilovasiga muvofiq tasdiqlangan – 2025-yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi asosida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filialida 2025-yil 13-noyabr kuni – **“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”** mavzusida o‘tkazilgan Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Konferensiyada, veterinariya sohasida faoliyat olib borayotgan universitet va filialarning professor-o‘qituvchilari, ilmiy markazlarning va insitutlarning ilmiy xodimlari, doktorantlar, magistrantlar, iqtidorli yosh tadqiqotchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga bag‘ishlangan maqolalar o‘rin olgan

To‘plamga kiritilgan maqolalar materiallarining to‘g‘riligi va haqqoniyligiga mualliflar mas‘ul hisoblanadi.

© Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali, 2025

© “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025

3. Саидова Н. Эчки сутини қайта ишлашнинг илмий асослари ва амалий аҳамияти. // “Қишлоқ хўжалиги илми ва амалиёти” журнали, №4, 2022. — Б. 55–62.
4. Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги. Сутчилик маҳсулотлари ишлаб чиқариши ва қайта ишлаш бўйича меъёрий қўлланма. — Тошкент, 2019. — 87 б.
5. Иванов В.А., Громова Е.Н. *Технология переработки козьего молока и производство молочных продуктов*. — Москва: КолосС, 2018. — 276 с.
6. Сидоренко Н.В., Орлова Л.П. *Современные технологии молочной промышленности*. // Журнал «Пищевая промышленность», №3, 2021. — С. 42–49.
7. Кузнецов А.А. *Развитие фермерских хозяйств по переработке козьего молока в Центральной Азии*. — Санкт-Петербург: АгроНаука, 2020. — 198 с.
8. Park, Y. W., & Haenlein, G. F. W. *Goat Milk and Its Products: Composition, Processing, and Health Benefits*. — Academic Press, 2019. — 480 p.
9. Raynal-Ljutovac, K., Lagriffoul, G., Paccard, P., Guillet, I., & Chilliard, Y. *Composition of goat milk and its nutritional benefits*. // Small Ruminant Research, Vol. 98, 2021, pp. 1–9.
10. Ahmad, S., Anjum, F. M., & Huma, N. *Technological advancement in goat milk processing: A review*. // Food Science and Technology International, Vol. 27(5), 2022, pp. 389–400.
11. Sh, A. va Taylakov, TI (2020). Paramfistomatoz sistematikasi, diagnostika usullari, epizootologiyasi, patogenez, kasallikning kelib chiqishi va yangi davolash usullari. Amerika veterinariya fanlari va yovvoyi tabiatni kashf qilish jurnali , 2 (06), 1-6.

ONA ASALARI YETISHTIRISH TEXNOLOGIYASI

Tleubayeva Z.S., Yakupbaeva N.J., Kunnazarova U.B.

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

Kirish. Soʻnggi yillarda Oʻzbekiston Respublikasida asalarichilik sohasi jadal rivojlanib bormoqda. Hozirgi kunda mamlakatda 150 mingdan ortiq asalari oilalari mavjud boʻlib, ularning samarali faoliyat yuritishi uchun har yili 30–40 ming dona sifatli ona asalari (matka) zarur boʻladi. Ayni paytda koʻpchilik ona asalarilar chetdan keltirilmoqda, bu esa mahalliy populyatsiyaning genofondini yoʻqotish xavfini oshiradi. Shu sababli mahalliy sharoitga mos, sarmahsul zotli ona asalarilarni joylarda yetishtirish dolzarb masala hisoblanadi.

Oʻzbekistonning janubiy hududlari iqlim jihatidan qulay boʻlib, bu yerda 7–9 oy davomida ona asalarilarni yetishtirish imkoniyati mavjud. Ayniqsa, qutili asalarichilik tizimini rivojlantirish orqali mahalliy populyatsiyalarni saqlab qolish va koʻpaytirish mumkin.

Materiallar va uslublar. Tadqiqot janubiy viloyatlar (Surxondaryo, Qashqadaryo) iqlim sharoitida olib borilgan boʻlib, bu hududlarda bahor erta keladi, qish yumshoq oʻtadi, gullaydigan oʻsimliklarning davomiyligi esa yuqori. Tajribalar davomida quyidagi texnologik bosqichlar ishlab chiqildi:

1. Asosiy ari oilasini tayyorlash: Bahor mavsumida har bir asosiy oila kuchaytirilib, urchigan ona asalaridan foydalaniladi. Kuz fasliga kelib, kuchli yosh asalarilar bilan qishlashga ketkaziladi.

2. Kichik yosh oilalarni shakllantirish: Yozning ikkinchi yarmida har bir asosiy oiladan 3 ta mumkatak romli, urchigan ona arisi mavjud kichik oila ajratiladi. Bu kichik oilalar fanerli qutilarga joylashtiriladi.

3. Qutili asalarichilik tizimi: Qutili asalarichilik — bu janubiy hududlarda yetishtirilgan yosh ari oilalarini maxsus fanerli qutilarda nektarli o'simliklarga boy shimoliy yoki sharqiy tumanlarga jo'natish texnologiyasidir. Bunda qutili oilalar asal to'plash davrida yuqori natijalar beradi.

4. Ona asalarini tayyorlash: Mart–aprel oylarida erkak arilarning yetilishi va gullaydigan o'simliklarning paydo bo'lishi hisobga olinib, ona asalari g'umbaklari tayyorlanadi. Qutili oila tashkil etish vaqtigacha bu g'umbaklar yetilishi zarur.

Natijalar va muhokama. Tajriba natijalariga ko'ra, har bir asosiy ari oilasidan bittadan yangi yosh oila ajratish orqali: asal ishlab chiqarish hajmi kamaymagan; mahalliy populyatsiyaning genofondi saqlanib qolgan; ona asalarilarni o'zimizda ko'paytirish natijasida iqtisodiy samaradorlik oshgan.

Bundan tashqari, qutili asalarichilik usuli orqali janubiy hududlarda yetishtirilgan yosh oilalar shimoliy tumanlarga ko'chirilib, serasal o'simliklardan samarali foydalangan. Qutilar may oyining 10–12 kunlari jo'natilganda maksimal daromad keltirgan.

Ona asalari yetishtirishda ekologik omillar — bahorning erta kelishi, qishning yumshoqligi, erkak arilarning yetilish davri va o'simliklarning gullash fenofazalari muhim ahamiyat kasb etadi. Shu omillarni inobatga olib, ona asalarilarni ishlab chiqarish jarayoni rejalashtiriladi.

Xulosa. O'zbekiston sharoitida qutili asalarichilik texnologiyasini joriy etish orqali ona asalarilarni mahalliy sharoitda ko'paytirish, asalarichilik mahsuldorligini oshirish hamda chetdan keltirilgan zotlarga bog'liqlikni kamaytirish mumkin. Mazkur texnologiya har bir asosiy ari oilasidan qo'shimcha yosh oila olish imkonini beradi, asal ishlab chiqarish hajmini kamaytirmaydi, 284enetic xilma-xillikni saqlaydi va iqtisodiy samaradorlikni 15–20% gacha oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov B. va boshqalar. Asalarichilik asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
2. Yusupov A. Ona asalari biologiyasi va uni ko'paytirish texnologiyasi. – Samarqand, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi ma'lumotlari, 2023.
4. Тлеубаева З.С., Караматдинова Н. Асалариларнинг ўсимликларни чанглатишдаги тутган урни ва чанглатиш усуллари. - 2025.
5. Tleubayeva Z.S., O'rinbaeva N.Q. Palhárrelerdiń rawajlanıwı hám kóbeyiwı. ana hárreniń máyek qoyıw basqıshları – 2025

QO'ZILAR EKSTERERINING TURLI YOSH DAVRLARIDA O'ZGARISHI HAMDA ONALARINING ETOLOGIK TIPLARIGA BOG'LIQLIGI

Seytmusayeva Z.A¹., Orinbaeva Sh.O¹., Najimatdinov P.I¹., Xatamov A.X².

¹*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

²*Qorako'Ichilik va cho'l ekologiyasi ilmiy-tadqiqot instituti*

Kirish. Ma'lumki, turli zotga mansub qo'ylar eksterer xususiyatlari bilan bir-biridan farq qiladi. Turli mahsuldorlik yo'nalishlaridagi qo'ylarda shakllangan o'ziga xos eksterer